

NEMES CÉLOK, NEMTELEN SZAVAK PERPATVAR RÁKOSPALOTA SZÜLETŐ SAJTÓJÁBAN

IRTA: Kocsy Anikó

Egy település fejlődéstörténetében, közéletében fontos szerepet játszik a helyi sajtó. Rákospalota a 19 és 20. század fordulóján nagy változásokon ment keresztül. A betelepülők növekvő száma, a polgárosodás, az ipari fejlődés megteremtette a mindennapi élet szereplőiben a közvetlen környezet történései iránt való érdeklődést. Érdekes és sajátos, hogy ezt az igényt – üzleti megfontolásból, avagy más okból – szinte egy időben két vállalkozás, két kiadó is igyekezett kielégíteni, mindkettő egyéni indíttatás alapján, saját forrásból.

„Olvasó közönségünkhöz. A Rákos-palotai Közlöny első számát adjuk itt a tisztelt olvasó közönségnek. Tesszük ezt azon meggyőződésben, hogy közszükségletet elégítünk ki; mert hiszen mindenki érzi és tudja, hogy egy olyan rohamosan fejlődő községnek, mint Rákospalota; szüksége van egy orgánumra, a mely a társadalmi és közéletünk minden pházisát éber figyelemmel kíséri, községünk eredményeiről időszakonként hű képet nyújt, őszinte nyíltsággal mutat a hiányokra, csinál hangulatot a közjó érdekében felmerült eszméknek, ostromozza az egészséges fejlődést hátráltató esetleges mulasztásokat – a lapunknak ez a célja.”¹

Amit Sölétormos György felelős szerkesztő és kiadótulajdonos ajánlásának első néhány sorában megfogalmazott, valós tény. Rákospalota a XIX. század utolsó évtizedében rohamos fejlődésnek indult; lakosainak száma 1890-ben 6264 fő, 1899 elejére kb. 13000-re gyarapodott, tehát alig kilenc év alatt megkétszereződött.² Népszerűségét elsősorban kellemes, kertvárosi hangulatának, jó levegőjének köszönhette, és persze vasútvonalának, amely Budapestet 15 percnyi közelségbe hozta. A község törzslakói földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak, terményeiket Budapesten és a

környező községekben értékesítették. Sokan vállaltak munkát a budapesti és újpesti gyárakban. Budapest lakosai hétfégi kirándulásai alkalmával „szerettek bele” a környékbe, többen közülük itt építettek, vagy béreltek házat maguknak.

Ám nem csupán az ütemes betelepülés, a lélekszám növekedése indokolta a **Rákos-palotai Közlöny**³, 1898. október 9-i 1. számának jelentkezését. Létrehozóinak – az igen változatos információk átadásán túl – nem titkolt célja volt a közönség- és közösségteremtés is:

„Mindenki hangoztatja és tagadnunk nem is lehet, hogy társadalmi életünkre lehangoló álom nehezedik. A beköltözöttek javarésze bizonyos bizalmatlanságot tanúsítva tartózkodik a közéletünkben való részvételtől. A törzslakók idegenkedve fogadják a beszármazottak esetleges közeledését. Hiányzik itt is, ott is azon őszinte hang és szívéllyesség, mely a társadalmi életnek alapja. Ha egynél másnál észlelhető is az érdeklődés és a jóakarát, nyomon követi az elkedvetlenedést. Nincs egy központ, a mely körül tömörülhetnének! Nincs emberünk a ki társadalmunk élére állva megadná fejlődésének irányát. ... Tudatában vagyunk annak, hogy lapunk hivatása szerény keretében nem lehet pótolni a hiányt, – nincs hivatva arra, hogy ő legyen a központ, nem arrogálhatja magának a vezérszerepet – de tudjuk azt is, hogy addig is a míg mindazt megszereztük, mit társadalmi életünk fejlődésének feltételeként ismerünk: szolgálatot teszünk a közügynek akkor, amidőn a széthúzó elemeket összetartani, az egymástól idegenkedőket közelebb hozni, az érdeklődést a közügyek iránt folyton éber tartani s útját a hivatottnak előkészíteni törekedünk.”⁴

A cél világos és nemes, ám ekkor már, 1897. december 25-ei indulással Rákospalotának volt egy másik

1 Rákos-palotai Közlöny 1898. okt.9. 1.évf. 1.sz. 1.p.

2 Rákospalota és Vidéke 1899. jan.29. 2.évf. 5.sz. 1.p.

3 Rákos-palotai Közlöny : vegyes tartalmú társadalmi hetilap / fel. szerk. Sölétormos György. 1898. okt.9. 1.évf. 1.sz.-1899. jan.1. 2.évf. 1.sz. – Rákospalota : Sölétormos György, 1898-1899. – Újpest : Salgó Testvérek könyvny. - hetenként

4 Olvasó közönségünkhöz. In: Rákos-palotai Közlöny 1898. okt.9. 1.évf. 1.sz. 1.p.

5 Rákospalota és Vidéke: társadalmi és közgazdasági hetilap. Rákospalota község hivatalos lapja / fel. szerk. Bezsilia Nándor ; helyettes szerk. Molnár Gyula. – 1897. dec.25. 1.évf. 1.sz.-1900. jan.7. – Budapest: Bezsilia Nándor, 1897-1900. – Budapest: Pária irodalmi váll. könyvny. - hetenként

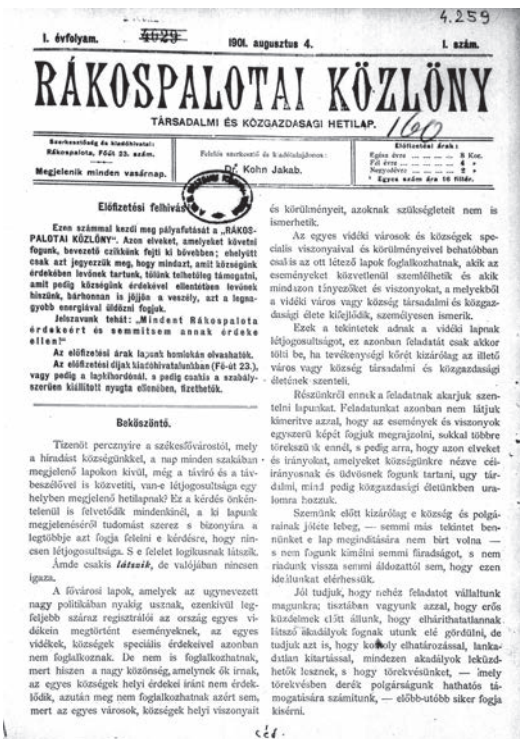
orgánuma is, a **Rákospalota és Vidéke**⁵. Célközön-ségét – amint az címéből is kitetszik – sokkal tágabb körben határozta meg, mint lokálpatrióta „kistest-vére”. Ezt támasztja alá pályázati felhívása, amelyben havonként egy aranyat ígér annak, aki Rákos-Palota-Újfalutól, Cinkotáról, Fótról, Mogyoródról, Csomádról, Kerepesről és Dunakesziről a legérde-kesebb, vagy a legjobban megírt helyi hírt küldi a szerkesztőségnek. Ezenkívül tárcarovatát is felkínálja a térségek lakóiról szóló elbeszélések számára⁶. Felelős szerkesztője és lapfőigazgatója kezdetben Dr. Bezsilia Nándor ügyvéd, Pestújhely egyik alapítója. Helyettes szerkesztője Molnár Gyula, aki az 1899. nov. 26. 2.évf. 48. számtól átvette a lap szerkesztését és kiadását. Az újság szerkesztősége Budapest, VII. kerület Erzsébet körút 58. számú ház 1. emeletén működött, kiadóhivatala és nyomdája – a Pátria iro-dalmi vállalat könyvnyomdája – pedig az Üllői út 25-ben. Beszerzésére évi 4 forintért előfizetés útján volt lehetőség, vagy számonként 10 krajcárért meg

is lehetett vásárolni Morva János Erzsébet utcai, és Reich Samu Fő úti dohánytözsdejében, majd később a rákospalotai vasútállomás trafikjában.⁷

A **Rákos-palotai Közlöny** szerkesztősége és kiadóhivatala helyben, a Szentmihályi út 6. sz. alatt volt, nyomtatását a Salgó Testvérek könyvnyom-dája végezte Újpesten, az István tér 9. sz. alatti nyomdahelyiségben. Előfizetési ára ugyancsak 4 forint volt, bár az egyes számok ára valamivel kevesebb, 6 krajcár. Mindkét lap vasárnaponként jelent meg, és mind céljaikban, mind külsejükben igen hasonlatosak egymáshoz. Ha megnézzük a két lap egyazon napján megjelent számait, látjuk, hogy a **Rákospalotai Közlöny** igazi helyi lapként csupa helyi érdekeltségű hírt, közleményt, infor-mációt tartalmaz. Közlései között szerepel a község költségvetése, beszámol a község-háza híreiről, a képviselőtestület gyűléséről, egyházak, iskolák, egyletek aktuális ügyeiről, házasságokról, születé-sekről, halálozásokról, valamint közli a Budapest és Palota között közlekedő személyvonatok menet-rendjét.⁸ A **Rákospalota és Vidéke** ugyane napon vezércikkében a népbankokról elmélkedik, alatta pedig egy Erdős Renée verset olvashatunk.⁹ Hírei – a helyiek mellett – szól a király névnapjáról, a „művelt bécsi hölgyekről”, a világ búzatermeséről, Magyarország legnagyobb földbirtokosairól stb.¹⁰

A rivalizálás nem maradt el. A **Rákospalota és Vidéke**, 1898. karácsonyi számában, Congenialis aláírással levelet közöl, melyben – a könyvírók dicsé-retére középkori szerzetesed idéz, majd ezt írja: „*Azóta nagyot fordult a világ, nemcsak jámbor szerzetesek írnak csekély számú olvasni tudó válogatott közönség-nek, hanem kezdőbe veszik a tollat olyanok is, kiknek kezébe csak a személtlapát illik; olvas mindenki és pedig*

6 Lapunk beosztása. In: Rákospalota és Vidéke 1897. dec.25. 1.évf. 1.sz. 3.p.
7 Rákospalota és Vidéke 1898. jan.9. 1.évf. 3.sz. 1.p.
8 Rákos-palotai Közlöny 1898. okt.9. 1.évf. 1.sz. 6.p.
9 Rákospalota és Vidéke 1898. okt.9. 2.évf. 13.sz. 1.p.
10 u.o. 3-4.p.

annál jobban kapkodja az olvasmányt, mennél távolabb áll a jámbor lélek által fennebb vázolt tulajdonságoktól. Kapva kapnak a szenzáción, a pikanterián, az extravagancián és mindenféle modern 'ia'-n. Különösen az újságírást, a legtágabb körben elterjedt sajtót, szeretik nevezni a 'hatodik nagybatalomnak'. Nem is tagadhatjuk ezen mondás igaz voltát. A sajtó a közgondolkodás, a közvélemény kifejezője s egyszersmind irányítója. Ezen a czímen befurakodik mindenhová, gyakorolja a – nem egyszer zsarnoki – hatalmat, vezet – s nem egyszer – félvezet. A sajtó beszél, íté, a 'mindenki', a 'köz' nevében, s az emberek meghallgatják, sőt többnyire követik is; szinte félve merik nyilatkozatait, ítéleteit bíráló alá vonni. Ezen hatalom tudatában csak a tudomány, tapasztalat és jellemesség magas fokán álló embernek kezében szeretném tudni az újságírói tollat. Sajnos, hogy ez igen gyakran nem így van. Kivált a vidéki hírlapocskák szeretnek nagy s épp ezért iromba hangon irogálni, a mely az útszéli csárdában, a faluvégi korcsmában valahogy csak elfér, de a melyet a művelt, vagy legalább jó nevelésű körökben sehogys szeretnek, sőt be sem fogadnak. ...¹¹ Bár a levél, karácsonyhoz méltóan, barátságos hangon fejeződik be, a **Rákospalotai Közlöny** szerkesztői nem hagyhatták szó nélkül a fenti sértetéseket. A lap Csarnok rovatában ezt olvassuk: „Igen tisztelt Congenialis Úr! Önnek egy epistolát méltóztatott írni volt hivatalos collegánkhöz a Rákospalota és Vidékéhez. ... Jegyezze meg ön t. Congenialis úr, azoknak a 'vidéki hírlapocskáknak' írója, melynek ön durva kritikáját szánta, ott küzdött már a szent-ágostoni igazságokért küzdők táborában, mikor önök még talán a kutyamosás művészetében gyakorolták magukat, már akkor szerezte feje köré tollával a babérokat, amikor önök még az írás mesterségéről halvány ideával sem bírtak, már országszerte ismert és tisztelt

névvel bírt, mikor önök még a szemét lapátok társaságában, konyhai publikumnak regéltek eltűnt jó időkről. ...” Aláírás: „Egy vidéki hírlapocská”.¹²

Tekinthetnénk ezeket a meglehetősen erős szavakat csupán sajtótörténeti érdekességnek vagy furcsaságnak, két vállalkozás presztízsharcának, ám nem csupán erről van szó, mert ha a politika még nem szól is bele a két lap életébe, az anyagi és egyéb érdekek bizony időről időre ellentéteket szítottak a két lap olvasótáborra és velük együtt megszólaltatóik között. Ilyen volt például a községháza ügye, amely szükségszerűen két táborra osztotta a község lakosságát.

A **Rákospalota és Vidéke** 1898. november 27-én megjelent vezércikkében beszámol az október 20-án tartott rendkívüli képviselőtestületi ülésen elhangzott vitáról, amely a községháza súlyos helyhiánya, zsúfoltsága ügyét tárgyalta. A testület egyik fele a régi községháza kibővítése és felújítása

11 Levél / Congenialis. In: Rákospalota és Vidéke 1898. dec. 25. 1.évf. 54.sz. 2.p.
12 Csarnok. In: Rákospalotai Közlöny 1899. jan.1. 2.évf. 1.sz. 4.p.

mellett érvelt, mások egy új községháza építését javasolták, amely szerintük hosszú távra megoldaná a kérdést. Érvelésükben elhangzik: *„Nem félünk a póthatótól, mert a Széchenyi téren épülő új községháza semmivel sem lesz drágább, mint a régi átépítése!”*¹³ Biztosak benne, hogy nem lesz pótható, de ha igen, az az út- és csatornaépítések miatt lesz, nem a Széchenyi téren épülő községháza költségei miatt.

A község lakóinak megosztottságáról árulkodik a **Rákos-palotai Közlöny** – a közgyűlést megelőző – október 16-ai számának *Az új községháza* című vezércikke, amelyben a több mint egy éve folyó vitát írja le. Ez arról szól, hogy hol a falu közepe, mert némelyek szerint községházát csak oda lehet építeni, tehát a Széchenyi térre, mások pedig úgy vélik, hogy a falu másik végén lenne annak legjobb helye. Még mások azt mondják, nem kell új épület, nincs rá annyi pénz, amennyire szükség lenne. *„Az ott, a hová minden jogosultság nélkül tervezik, a Széchenyi téren a katolikus egyháznak nagyarányokban épülő, impozáns temploma mögött, azt ott csupán a templom szomszédságának megfelelő méretekben lehetne fölépíteni. Csakhogy legalább is 80000–100000 frt. kellene.”*¹⁴

A **Rákos-palotai Közlöny** 1898. december 4-ei számának *Klikk* című vezércikkében már reflektál a lap társasága november 27-én megjelent – a községházáról szóló – írására, kifogásolva, hogy egy 6 tagból álló „klikk” nyomást igyekszik gyakorolni a képviselőtestületre. *„Eladni, kölcsönt venni, építeni, s megint kölcsönözni, százakkal dolgozni, a nagy kazlak mellett szedni aztán – a kalászt – ez a módszere!”*¹⁵ *„Nem új községházat, hanem rendes közigazgatást követel a nép, a melyik máma nincs és nem is lehet tisztában az iránt, ki az a ki az ő ügyeit vezeti s kit ő esetleg kérdőre is vonhat, ki a községházán az első és utolsó?”*¹⁶

Ám „Congenialis Úr” írása mást is válaszra, tiltakozásra készítetett:

„Nyílt levél Főtisztelendő Chobott Ferencz plébános úrnak. Helyben”

Igaz ugyan, hogy az utóbbi hetekben azon kapocs, mely engem ezen laphoz fűzött, nagy sajnálatomra kissé meglazult, a mennyiben elfoglaltságom miatt e munkából részemem ki nem vehettem, minthogy azonban a szerkesztő úr a karácsony előtti számban rólam, mégis mint főmunkatársáról volt szíves megemlékezni, lehetetlen Főtisztelendő úrnak a 'Rákos-Palota és Vidéke' karácsonyi számában megjelent levele elöl kitérnem és arra részemről a választ meg nem adnom. Főtisztelendő úr jónak látta e lap munkáit bár mi Önt – tudtommal – soha egy szóval meg nem bántottuk, megtámadni és kétségbevonni e lap munkásainak jellemét, hívatottságát, jóhiszeműségét, önzetlenségét stb. Jónak látta e lapot elátkozni, népmító és népholondító czimekkel megbélyegezni.

Nem tudom miért kellett e gyűlöletet szíszegő ciknek éppen a karácsony lélekemelő napján megjelennie, miért kellett a benne foglalt sértések özönének megzavarni a Karácsonyi hozsannát, holott tiszteletre méltó szót. Ágostonnak a felforgató emberekre vonatkozó és Ön által is idézett bölcs kijelentéseit nem csupán azért örökítette meg az egyház, hogy azokat szolgálói által hirdettesse, hanem hogy első sorban azokkal meg is tartassa.

Sokkal inkább tiszteltem az állást melyet Palota áldott népének körében elfoglalhatni mindketten szerencsések vagyunk, sem minthogy a sértéseket, melyek reprodukálását is tiltja a jó ízlésem, viszonzni akarnám.

Az inzultusra nem felelek inzultussal. Nem akarom feltépni, felszaggatni azon hegedő sebet melyet csak a nem rég múltban ütött egy kínos eset az általam is őszintén tisztelt és szeretett híveinek önértetén. Részemről megelégszem azzal, hogy durva kifakadásait mély indignatioval egyszerűen visszautasítom.

13 Mi, közönség. In: Rákospalota és Vidéke 1898. nov. 27. 1.évf. 50.sz. 1.p.

14 Az új községháza. In: Rákos-palotai Közlöny 1898. okt.16. 1.évf. 2.sz. 1.p.

15 Klikk. In: Rákos-palotai Közlöny 1898. dec.4. 1.évf. 8.sz. 1.p.

16 U.o. 2.p.

